

STANISLAVA KOPRIVICA-OŠTRIĆ

Komunistička partija u Hrvatskoj

Proučavanje povijesti KPJ u Hrvatskoj od njezina osnivanja do revolucije bilo je jedno od glavnih područja istraživanja u Institutu od prvih dana njegova postojanja. Organizaciono se odvijalo u odjelu, odnosno sekciji za povijest KPJ i radničkog pokreta u međuratnom razdoblju, s različitim brojem i opsegom istraživačkih zadataka. Povijest KPJ istraživala se na dva osnovna načina, u obliku kronološki omeđenih karakterističnih razdoblja (KPJ 1919–20, KPJ 1920–25, KPJ 1925–29, KPJ 1929–32, KPJ 1933–36. i KPH 1937–1941. godine), odnosno problemski koncipiranih tema (npr. KPJ i nacionalno pitanje, organizaciono pitanje KPJ).

U razvoju proučavanja komunističkog pokreta u Hrvatskoj najprije je i najviše obrađivana politička povijest KPJ, uz nastojanje da se zahvate i značajne komponente društvene povijesti Hrvatske kao prirodne sredine u kojoj se razvija revolucionarni pokret radničke klase.

U prvim godinama Instituta istraživanje povijesti komunističkog pokreta bilo je radni zadatak više istraživača, ali se njihov broj, stjecajem okolnosti, znatno smanjio. Danas je istraživanje komunističkog pokreta radno područje S. Koprivice-Oštrić (Komunistički pokret u Hrvatskoj od osnivanja do šestojanuarske diktature; Organizaciono pitanje KPJ); Zorice Stipetić (Komunistički pokret i inteligencija, KPJ i intelektualci); Voje Rajčevića (Revolucionarni omladinski pokret u Hrvatskoj između dva rata i Ženski pokret u Hrvatskoj između dva rata); Bosiljke Janjatović (Revolucionarni radnički pokret u Zagrebu između dva rata).

Od istraživača koji su radili na povijesti komunističkog pokreta u međuratnom razdoblju, a ostvarili su određene rezultate, treba spomenuti Leopolda Kobsu (obnova socijaldemokratskog pokreta, konstituiranje KPJ), Ljubicu Petrović (radnički pokret u Hrvatskoj u periodu diktature), Matiju Uradina (biografije A. Cesarca, Đ. Cvijića i V. Čopića, djelatnost jugoslavenskih komunista u emigraciji 1918–1941). Objavljivali su u prvom redu u Putovima revolucije i u još nekim izdanjima Instituta.

I. Jelić istraživao je povijest KPH od osnivanja do revolucije, obrađivši bitne značajke njezina razvoja, političkog djelovanja i organizacije u monografiji *Komunistička partija Hrvatske 1937–1941*, koja je obranjena kao doktorska disertacija i objavljena (u dva izdanja). Isti autor objavio je i dvije knjige o komunističkom pokretu u Hrvatskoj uoči revolucije i složenim zadacima KPH kao nosioca programa revolucije, čiji utjecaj u radničkoj klasi i društvu uopće postaje sve jači i raznovrsniji.¹ Istraživa-

¹ Vidi bibl. I. Jelića.

njem teme *Hrvatsko nacionalno pitanje 1918–1945. Ideologije i pokreti*, koja je u tekucem petogodišnjem planu, I. Jelić se opet djelomično uključuje i u rad na povijesti komunističkog pokreta međuratnog razdoblja. Povijest revolucionarnog omladinskog pokreta, kao dio komunističkog pokreta, istraživao je Vojo Rajčević i svojim radovima pridonio sagledavanju njegove djelatnosti u cjelini.²

U svojim istraživanjima povijesti sindikalnog pokreta u međuratnom razdoblju B. Janjatović ostvarila je i doprinose vrednovanju povijesnog razvoja revolucionarnih sindikata kao značajne komponente organizirane djelatnosti komunističkog pokreta.³

M. Kolar-Dimitrijević dala je doprinos istraživanju komunističkog pokreta još kao suradnik Arhiva, obradivši i prezentirajući pregled arhivske građe za povijest komunističkih organizacija. Vrlo zanimljivu epizodu iz povijesti HRSS, njegovo pristupanje Seljačkoj internacionali u Moskvi i prepisku Stjepana Radića s tom organizacijom komunističkog pokreta također je obradila M. Kolar-Dimitrijević. Ona je započela istraživanje djelovanja komunista u gradskom zastupstvu Zagreba, obradivši i posebno aktivnost Ivana Krndelja.⁴

Stanislava Koprivica-Oštrić istraživala je nekoliko komponenata djelatnosti komunističkog pokreta u međuratnom razdoblju, razvoj programske orijentacije KPJ i njeno organizaciono konstituiranje u partiju revolucije (radovi o legalnom razdoblju djelovanja KPJ u Hrvatskoj, NRPJ kao legalna stranka s komunističkim programom, značenje partijske štampe i marksističkog obrazovanja, analiza organizacionog razvoja KPJ do 1929). Obradila je, također, razdoblje od 1920. do 1925. u biografiji Josipa Broza (knjiga *Tito u Bjelovaru*) i kao pokušaj mikropovijesti jedne regije u tom razdoblju (s njezinim doprinosom nekim širim pojavama i zbivanjima).⁵

Zorica Stipetić istraživala je i u nizu radova obradila društvene funkcije inteligencije, marksističku inteligenciju i najšire shvaćen odnos inteligencije prema idejnim tokovima i povijesti društva, njeno ideološko i političko djelovanje u međuratnom razdoblju.⁶

Istraživači povijesti komunističkog pokreta u Hrvatskoj međuratnog razdoblja sudjelovali su i u ostvarenju nekoliko kolektivnih akcija. Kronološki promatrano prva je bila diskusija o *Pregledu historije SKJ*, 1963, u okviru koje su razmatrani i problemi udjela pojedinačnih i specifičnih zbivanja u jugoslavenskim zemljama u izradi povijesne sinteze razvoja KPJ. Većina suradnika sudjelovala je u izradi priloga za znanstveni skup o povijesti komunističkog pokreta u Zagrebu, 1968, koji su objavljeni te godine u zborniku *Revolucionarni radnički pokret u Zagrebu između dva svjetska rata*. Prilozi suradnika na znanstvenim skupovima o međuratnoj povijesti komunističkog pokreta u Hrvatskoj objavljeni su i u zbornicima *Drugi kongres KPJ*, Slavonski Brod 1972, *Peta zemaljska konferencija KPJ*, Zagreb 1972, *Fašizam i neofašizam*, Zagreb 1976, *Osma konferencija*

² Vidi bibl. V. Rajčevića i poseban osvrt na istraživanje SKOJ-a.

³ Vidi bibl. B. Janjatović i poseban osvrt na istraživanje sindikalnog pokreta.

⁴ Vidi bibl.

⁵ Vidi bibl.

⁶ Vidi bibl. Z. Stipetić i poseban osvrt na istraživanja inteligencije.

zagrebačkih komunista i razvoj KPJ—SKJ kao moderne partije radničke klase, Zagreb 1978, te *Četiri decenija SKH*, Zagreb 1977.

Prilozi istraživača komunističkog pokreta u Hrvatskoj ugrađeni su u kolektivno djelo *Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj*, Zagreb 1969.

U kolektivnoj monografiji *Zagrebačka općina Trnje u radničkom i komunističkom pokretu i socijalističkoj revoluciji*, Zagreb 1981, ostvaren je pokušaj mikropovijesne obrade te općine a time i jednog značajnog segmenta zagrebačke organizacije KPJ i povijesti komunističkog pokreta u Zagrebu. Takva je i monografij *Crvena Tréšnjevka*, koja je u štampi.

Istraživači komunističkog pokreta u međuratnom razdoblju sudjelovali su i u izradi projekta sinteze povijesti komunističkog pokreta u Hrvatskoj, kao dijela velikog projekta sinteze povijesti radničkog pokreta u Hrvatskoj (u tri knjige). Organizirano je savjetovanje o problemima sinteze, a njegovi su rezultati u većem dijelu objavljeni u *Časopisu za suvremenu povijest* 3/1973.

U nastavku rada, sudjelovanjem u redakciji predviđene druge knjige sinteze, izrađen je i od redakcije verificiran detaljni projekt kompozicije i sadržaja knjige (u kartotečnom obliku pohranjen je kod radnika sekcije).

Suradnici sekcije Z. Stipetić i B. Janjatović sudjeluju u izradi sinteze KPJ (Historija SKJ, u jednoj knjizi) koja je u završnoj fazi.

Projekt sinteze povijesti SKH u jednoj knjizi izrađen je i prodiskutiran 1981, u Komisiji za povijest Predsjedništva CK SKH, te s rezultatima rasprave u komisiji upućen Predsjedništvu CK SKH na verifikaciju. U izradi tog projekta sudjelovale su S. Koprivica-Oštrić, Z. Stipetić i B. Janjatović.

Radnici sekcije sudjelovali su i u nizu jugoslavenskih akcija na obradi povijesti SKJ, što je rezultiralo izradom trotomne kronologije radničkog pokreta i SKJ (1981).

Doprinos istraživanju života i revolucionarnog djela Josipa Broza Tita ostvaren je u *Časopisu za suvremenu povijest*, 2/1972, a kasnije sudjelovanjem na znanstvenim skupovima *Tito, radnička klasa, sindikati i Tito, partija, revolucija*. Prilozi s tih skupova objavljeni su u istoimenim zbornicima radova. Još neki radovi objavljuvani su posebno u drugim izdanjima. U povodu smrti Josipa Broza Tita izrađen je tematski broj *Časopisa za suvremenu povijest* (2/1980) s radovima suradnika sekcije, a neki su radovi objavljeni i izvan Instituta, u drugim časopisima.

Suradnici sekcije objavljivali su svoje radove, recenzije i prikaze u *Putovima revolucije*, *Časopisu za suvremenu povijest* i mnogim drugim časopisima (vidjeti bibliografije).

Rezimirajući prikaz istraživanja komunističkog pokreta u ovoj sekciji Instituta može se reći da je, na relativno širokom frontu, grupa istraživača školovanih historičara ostvarila prodore u mnoga istraživanja koja čine podlogu za izradu sinteze, specijalizirajući se za pojedina specifična područja i usavršavajući se stručno i znanstveno.